

LIUDVIKAS RĖZA

Jau labai daug vandens nutekėjo Priegliuje per tuos 245 metus nuo Martyno Liudviko gimimo dienos, o jo vardas neužmirštas, gyvenimo kelias tyrinėjamas ir XXI amžiuje. L. Rėza buvo unikalus žmogus ir kaip mokslininkas, tyrinėtojas, vertėjas, Karaliaučiaus universiteto administratorius, lietuvių kalbos seminaro vadovas, pedagogas, redaktorius, poetas paliko ainiams gerą pavyzdį kaip reikia siekti užsibrėžto tikslo, įdėti daug darbo, sumanumo ir nepasiduoti artėjančioms nesėkmėms.

Lietuvis, gimęs jau seniai užpustytame smėliu Karvaičių kaime Nerijoje daugiavaikėje neturtingoje šeimoje, anksti likęs našlaičiu gyveno ir dirbo taip, kad smėlio dulkės neužnešė jo vardo ir jo šimtmečių. Tai jis pats pirmasis surinko ir išleido lietuvių liaudies dainas, ne kartą į lietuvių kalbą išvertė Bibliją, 30 metų Karaliaučiaus universitete dėstė lietuvių kalbą, išleidęs į gyvenimą gerą būrį lietuvių švietėjų, kovojęs už lietuvių kalbos egzistavimą, nes lietuvių kalba vokiečių valdžiai nelabai buvo reikalinga. Labai svarbu, kad L. Rėza pirmasis pasaulyje moksliskai tyrinėjo lietuvių kalbą ir tapo pirmasis lietuvių kalbos mokslininkas, pas kurį iš daugelio kraštų važiavo kalbų tyrinėtojai konsultuotis, net iš Lietuvos, net tada Didžiojoje Lietuvoje lietuvių kalba iš viso buvo uždrausta. Kada rinkdamas folklore perskaitė K. Donelaičio hegzametru parašytas eiles “Pavasario linksmybės” ir “Vasaros darbai”, nutarė surasti dar dvi likusias dalis, kurios buvo dingusios ir suradęs perrašytus rankraščius 1818 metais, išleido atredagavęs, davęs pavadinimą “Metai” ir tuo išgarsinęs Lietuvą, lietuvių kalbą pasaulyje. Tai buvo irgi nelengva, reikėjo lėšų ir gerų užtarėjų Berlyne. Dar L. Rėza “Metus” išvertė į vokiečių kalbą, kad vokiečių mokyta visuomenė susipažintų su K. Donelaičio lietuvišku kūrinium.

Daug apie L. Rėzą galima parašyti, paskaityti, nes nemažai literatūros lietuvių kalba, vokiečių kalba tyrinėtojų yra aprašyta. O rusų kalba apie L. Rėzą nebuvo nieko, išskyrus keletą straipsnių laikraščiuose ar žurnaluose. Nutariau surinkti medžiagą, išversti į rusų kalbą ir išleisti, kad rusakalbiai, ypač Kaliningrado I. Kanto vardo universiteto studentai, vyresniųjų klasių moksleiviai, tyrinėtojai ir kiti skaitytojai daugiau sužinotų apie lietuvi Liudviką Rėzą, didį žmogų gyvenusį ir dirbusį šioje žemėje, dabartiniame Kaliningrade. Labai dėkinga Borisui Bartfeldui, padėjusiam parašyti ir išleisti knygą rusų kalba “Liudvikas Rėza. Gimęs Kuršių Nerijoje”.